

Валентина Радкевич
Інститут професійно-технічної
освіти АПН України
м. Київ

ОСВІТНІ ЦІЛІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ І РЕМЕСЕЛ

Відомо, що до загальних цілей освіти віднесено: всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями¹. Відповідно до цього освітньою ціллю професійно-художнього навчання майбутніх фахівців художніх промислів і ремесел є формування у них системи смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду професійно-художньої діяльності, необхідних для здійснення особистісно й соціально-значущої декоративно-прикладної творчості.

Визначення освітніх цілей зумовлює різний рівень складності професійно-художнього навчання майбутніх фахівців художніх промислів і ремесел. Педагогічне цілепокладання проходить через весь освітній процес, виконуючи функції мотивації навчальної діяльності учнів, її структурування й діагностування результатів. Найбільшої ефективності воно набуває за умов усвідомлення учнями мотивів свого навчання, узгодження власних цілей з цілями, встановленими педагогами в процесі професійно-художнього навчання.

Мотиваційна ціль передбачає розкриття перед майбутніми фахівцями художніх промислів і ремесел перспектив професійно-художньої діяльності, пов'язаних з її національним і соціально-культурним значенням, статусом

¹ Закон України "Про освіту": в II т. / Професійно-технічна освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання: станом на 1 січня 2007 р. / за заг. ред. Б.Г. Жебровського, Л.М. Горбунової. – К.: ФОРУМ. – Т. 1. – 2007. – С. 29. – (Бібліотека офіційних видань).

професії в суспільстві, умовами праці, професійного розвитку, самореалізації в декоративно-прикладному мистецтві тощо. Ми погоджуємося із твердженням Т. Левченко стосовно того, що для формування, підтримання і збереження мотивації учіння необхідно, щоб навчальний процес відповідав цілям, котрі ставлять перед собою учні; щоб задовольнялись їх пізнавальні інтереси і потреби, а в навчальній діяльності враховувались новизна, дослідницькі, творчі елементи².

Діяльність педагога професійного художнього навчального закладу з організації цілепокладання й формування в учнів мотивів оволодіння знаннями і вміннями з професії реалізовувалася упродовж усього процесу професійно-практичної та професійно-теоретичної підготовки, зокрема під час проведення кожного теоретичного і виробничого заняття, практики, самостійної декоративно-прикладної діяльності. Таким чином, майбутні фахівці художніх промислів і ремесел у подальшому навчанні можуть самостійно мотивувати і планувати свою діяльність, а також здійснювати самоаналіз й самооцінку одержаних результатів.

Пізнавальна ціль досягається завдяки освоєнню комплексу теоретичних дисциплін, практичних занять, спрямованих на оволодіння учнями системою знань про суспільство, культуру, мистецтво (народне, професійне), техніку, художнє виробництво, способи діяльності, а також досвіду творчої діяльності. Пізнавальна ціль професійно-художнього навчання включає в себе розвиток у майбутніх фахівців художніх промислів і ремесел ціннісного, творчого і художнього потенціалу, пізнавальних здібностей (сприймання, мислення, уява, пам'ять тощо), котрі сприятимуть їм у визначенні цілей, змісту професійно-художньої діяльності, плануванні способів виконання технологічного процесу, передбаченні результатів власних дій тощо.

Фундаментальна ціль професійно-художнього навчання включає оволодіння учнями основними теоріями, законами, принципами, поняттями, загальновизнаними культурно-історичними досягненнями людства, спеціальними знаннями, необхідними для досягнення ефективних результатів професійно-художньої діяльності; формування здатності використовувати знання в нових ситуаціях, переключатися на нові види робіт, конструктивно реагувати на впровадження нових технологій, методів роботи тощо. Тобто, реалізація фундаментальної цілі професійно-художнього навчання сприяє поглибленню теоретичної, загальноосвітньої, загальнонаукової, загальнохудожньої складової підготовки майбутніх фахівців художніх промислів і ремесел, а також розширенню їх

² Левченко Т. И. Современные дидактические концепции в образовании: [монография] / Т. И. Левченко. – К.: МАУП, 1995. – С. 24 – 25.

професійної компетентності з інших художніх спеціалізацій. Водночас важливим завданням фундаменталізації професійно-художнього навчання є забезпечення умов для розкриття творчих здібностей³, особистісної рефлексії; формування соціальної відповідальності, емоційної гнучкості, інформаційної культури майбутніх фахівців художніх промислів і ремесел, а також здатності до саморозвитку, самовдосконалення, неперервного професійного зростання.

Орієнтаційна ціль професійно-художнього навчання включає в себе оволодіння системою знань та орієнтовних професійних дій із загально-художніх і спеціальних предметів (народні художні промисли, рисунок, живопис, композиція, спецтехнологія, матеріалознавство, обладнання, моделювання тощо), необхідних для успішного здійснення професійно-художньої діяльності. Водночас така ціль передбачає формування у майбутніх фахівців художніх промислів і ремесел таких професійно-важливих якостей: самостійність, організованість, працелюбство, цілеспрямованість, захопленість, зацікавленість, радість творчості прагнення новизни, здатність управляти своїм розвитком тощо. Адже, як стверджує З. Решетова, знання – важлива складова орієнтаційної основи, а уміння – сформована діяльність, що виконується відповідно до нормативних показників і має свій внутрішній регулювальний орган – орієнтаційну основу діяльності, яка включає в себе такі компоненти: мотиваційно-цільовий; змістовий (знання з предмета); дослідницький (планувальний), контрольно-оцінювальний; регулювально-управлінський⁴.

Відповідно до цього навчальні програми із загальнохудожніх і спеціальних дисциплін мають вмещувати знання для оволодіння учнями в процесі професійно-художнього навчання і власне спосіб організації їхньої орієнтаційно-дослідницької діяльності в процесі засвоєння цих знань. Тобто, орієнтаційні цілі професійно-художнього навчання спрямовані на визначення змісту технологічного характеру завдань, які майбутні фахівці з професій художніх промислів і ремесел повинні навчитися виконувати на теоретичних і практичних заняттях, формування умінь і навичок проектувати ескізи художніх витворів, розвиток художнього мислення, яке сприяє створенню нових художніх образів,

³ Вільш І. Сталі індивідуальні риси особистості як задатки здібностей // Творча спадщина Г.С. Костюка та сучасна психологія: Матеріали III з'їзда Товариства психологів України / Ред. О.В. Киричук, С.Д. Максименко, Н.В. Чепелева та ін. – Київ: Товариство психологів України, 2000.

⁴ Формирование системного мышления в обучении: учеб. пособ. для вузов / под ред. проф. З.А. Решетовой. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – С. 31-32.

способів професійно-художньої діяльності, кінцевим результатом якої є виготовлення і оздоблення виробів декоративно-прикладного призначення.

Оперативні цілі реалізуються на кожному теоретичному й практичному занятті, а також під час професійно-спрямованих заходів в урочний і позаурочний час (факультативи, етнографічна практика, майстер-класи, мистецькі виставки, професійні конкурси, фестивалі народної творчості тощо). Зауважимо, що оперативна ціль кожного заняття є комплексною і проектується також у трьох аспектах: освітня, виховна, розвивальна.

У ході наукового пошуку ми дійшли висновку, що дидактично грамотно сформовані та визначені за ієрархією педагогом цілі професійно-художнього навчання успішніше сприймаються суб'єктами навчання, а також сприяють формуванню у них ефективної загальної мотивації до навчання на основі мотивування окремих видів навчально-пізнавальної та виробничої діяльності. Визначення освітньої цілі заняття, особливо із загальнохудожніх, спеціальних дисциплін, виробничого навчання ґрунтується, насамперед, на змісті кваліфікаційних вимог, що висувуються до конкретної професії художніх промислів і ремесел. Отже, важливо так сформулювати освітню ціль, щоб учні – майбутні фахівці декоративно-прикладної творчості змогли зрозуміти результат процесу навчання, власний стан після завершення навчання, визначити критерії, згідно з якими вони зможуть довести, що освітньої цілі досягнуто.

З метою однозначного формулювання освітньої цілі уроку, на думку австрійського вченого А. Мелецінека, доцільно враховувати таке: цілі повинні описувати дії учня, за якими можна спостерігати із зазначенням чіткого рівня їх засвоєння після завершення навчання; цілі повинні встановлювати необхідні та достатні умови, згідно з якими ціль може бути досягнута; цілі повинні визначати, якою повинна бути цільова поведінка учня для того, щоб вона вважалася задовільною⁵. Згідно з вищезазначеними ознаками під час формування освітньої цілі краще використовувати такі терміни, поняття, які допускають найменшу кількість їх інтерпретацій. Наприклад, навчальною ціллю може бути: здійснення порівнянь графічних зображень; ідентифікування символів, образів, здійснення стилізації; оздоблення виробів художніми техніками тощо. У формуванні навчальної цілі не менш важливим є встановлення рівня цілей і врахування одержаної ієрархії під час планування занять, перевірка стану розуміння учнями навчального матеріалу не тільки на репродуктивному, й на творчо-розвивальному рівні.

⁵ Мелецінек А. Інженерна педагогіка / А. Мелецінек; [пер. Артюх С.Ф.]. – Springer Wien New York. – Харків: ЗАТ "Харківська друкарня", 2001. – С. 26.

Таким чином, чітко сформульовані освітні цілі забезпечують якісне планування й проведення педагогами навчальних занять, оцінювання результатів, яких досягають учні на кожному етапі навчання. Водночас наявність чітких педагогічних цілей сприяє об'єктивному самооцінюванню та самоконтролю учнями рівня власних навчальних досягнень і на цій основі спонукає їх до самонавчання й самовдосконалення в творчо-пізнавальній, професійно-художній діяльності. За таких умов діяльність розглядаємо як мотивований процес використання учнями різних засобів досягнення власних або сформованих педагогом цілей.

Валентина Радкевич

ОСВІТНІ ЦІЛІ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ І РЕМЕСЕЛ

Резюме

Автором аналізується проблема визначення освітніх цілей професійної підготовки майбутніх майстрів декоративно-вжиткового мистецтва на основі положень загальних цілей професійної освіти.

Valentyna Radkevich

EDUCATIONAL AIMS OF PROFESSIONAL STUDIES OF FUTURE SPECIALISTS OF ARTISTIC TRADES AND HANDICRAFTS

Summary

An author is analyse the problem of determination of educational aims of professional preparation of future masters decoratively widely-used arts on the basis of positions of general aims of trade education.

Walentyna Radkiewicz

CELE OŚWIATOWE KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO PRZYSZŁYCH SPECJALISTÓW W PRZEMYŚLE I RZEMIOŚLE ARTYSTYCZNYM

Streszczenie

Autorka omawia zagadnienia określenia celów oświatowych przygotowania zawodowego przyszłych specjalistów sztuki dekoracyjno-użytkowej na podstawie ogólnych celów kształcenia zawodowego.